

Finansal Bilgi Manipülasyonlarının Teorik Açıdan Değerlendirilmesi

Turgay YAVUZARSLAN¹

Özet

Çalışmada nitel analiz yöntemi kullanılarak finansal bilgi manipülasyonu yöntemleriyle ilgili yerli ve yabancı literatür incelenmiştir. Çalışmada finansal manipülasyon yöntemleriyle ilgili temel bir çerçeve oluşturmak amaçlanmıştır. Buna göre finansal bilgi manipülasyonu temelde yaratıcı muhasebe uygulamaları ve hileli finansal raporlama olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Yaratıcı muhasebe uygulamaları ise kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi, büyük temizlik muhasebesi ve agresif muhasebe yöntemleri olmak üzere dört başlık altında incelenmiş ve açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Denetim, Finansal Bilgi Manipülasyonu, Yaratıcı Muhasebe, Hileli Finansal Raporlama

Theoretical Assessment of Financial Statement Manipulations

Abstract

In this study, related literature about financial information manipulation have been examined by using qualitative analysis methods. In this study, creating an essential frame about financial manipulation method has been aimed. According to this basically financial manipulation is examined under two titles: creative accounting applications and fraudulent financial reporting. Creative accounting applications have been tried to be examined and explained under four titles: earning management, income smoothing, big bath accounting and aggressive accounting methods.

Keywords: Audit, Financial Statement Manipulation, Creative Accounting, Fraudulent Financial Reporting

1. GİRİŞ

İşletmelerin finansal durum ve performansları hakkındaki bilgiler periyodik olarak hazırlanan finansal tablolar aracılığıyla işletmeden yarar sağlayan veya işletmeden yararlanma ihtimali bulunan bilgi kullanıcılarına sunulur. Bilgi kullanıcıları mevcut yatırımcılar, yöneticiler, kreditorler olabileceği gibi, henüz işletmeyle bir ilişkisi olmayan potansiyel yatırımcılar veya kreditorler de olabilir. Finansal tablolar aracılığıyla sunulacak bilgilerin güvenilirliğinin ve anlaşılabilirliğinin sağlanması için muhasebe standartları ve ilkeleri ile vergi mevzuatı dikkate alınmaktadır. Bununla birlikte ilgili mevzuatta bir takım boşluklar ve tercih edilebilecek yöntemler bulunmaktadır. Finansal bilgilerin üretilmesi sürecinde bu boşluklardan çıkar sağlama amaçlı yararlanmak mümkündür. Ayrıca bilgi üretiminde ilgili ilke ve kuralların ihlal edilme ihtimali de bulunmaktadır. Kural ihlalleri işletmeler tarafından çıkar sağlama amacıyla bilinçli olarak veya dikkatsizlik veya bilgi eksikliği nedeniyle farkında olmadan da yapılabilmektedir. Burada mevcut mevzuat ihlal edilmesi yoluyla veya boşluklarından yararlanılması yoluyla,

Derleme Makale / Review Article

Makale Geliş Tarihi / Submitted: 31.12.2020 Makale Kabul Tarihi / Accepted: 26.7.2021

Bu çalışma 01-03 Ekim 2020 tarihinde düzenlenen "1st International Audit and Assurance Services (Online) Symposium" da özet bildiri olarak sunulan Finansal Bilgi Manipülasyonu Yöntemleri başlıklı bildirinin tamamlanmış halidir.

¹ Öğr. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Çarşamba Ticaret Borsası MYO, Muhasebe ve Vergi Bölümü, Samsun/Türkiye, turgay.yavuzarslan@omu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0481-1279

Atf (Citation): Yavuzarslan, T.(2021). Finansal bilgi manipülasyonlarının teorik açıdan değerlendirilmesi. *Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi* 1(1), 68-82.

işletmeler hakkındaki bilgilerin gizlenmesi, çarpıtılması, bilgi kullanıcılarının çıkar sağlama amacıyla bilinçli olarak yönlendirilmesi ihtimali ortaya çıkmaktadır.

Çalışmada ilgili literatür taranarak finansal manipülasyon yöntemlerinin sınıflandırılması ve betimlenmesi amaçlanmıştır. Genellikle birbirinin yerine kullanılan finansal manipülasyon yöntemleriyle ilgili kavramların teorik kanıtlar aracılığıyla sınıflandırılması yoluyla ilgili literatüre katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Çalışmada ilk olarak finansal bilgi manipülasyonu kavramı, nedenleri ve olası sonuçları üzerinde durulmuştur. Ardından finansal bilgi manipülasyonları, yaratıcı muhasebe uygulamaları ve hileli finansal raporlama olmak üzere iki ana başlık altında ele alınmıştır. İki yöntem arasındaki farklar ele alındıktan sonra, finansal manipülasyonla ilgili tekniklere teorik açıdan örnekler verilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Finansal Bilgi Manipülasyonu Kavramı

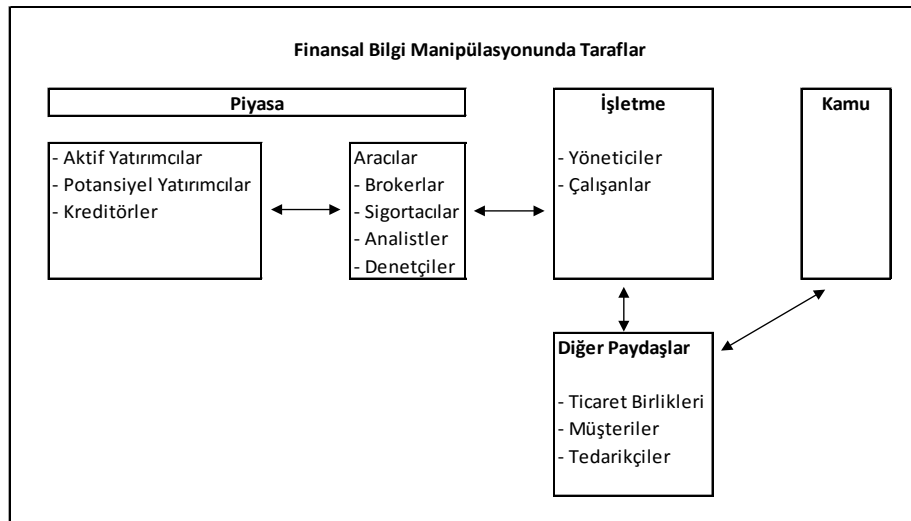
Manipülasyon kelimesi Fransızca kökenli bir sözcük olup, TDK'ya göre yönlendirme, seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme anlamına gelmektedir. Buna göre finansal bilgi manipülasyonunu, finansal bilgilerin bilgi kullanıcılarını yönlendirme amacıyla değiştirilmesi olarak ifade etmek mümkündür.

Finansal bilgi manipülasyonu, yöneticilerin, işletmenin durumunu yansıtmayan raporlama yöntemlerini tercih etmesi, bilgi kullanıcılarını çıkar sağlama amacıyla farklı gerçeklere yönlendirmesi durumunda ortaya çıkmaktadır (Healy ve Wahlen, 1999). İşletme yönetimi, firmanın gerçek finansal durum ve performansını gizleyerek, yatırımcıları, kreditorleri, hissedarları firmanın gerçek durumundan uzak tutmak için finansal bilgi manipülasyonunu kullanabilir. Finansal bilgi manipülasyonu, uluslararası finansal raporlama standartlarındaki esnekliklerin kötüye kullanımının bir sonucudur (Özcan, 2019). Manipülasyon, dönem karını etkileyen gelir tablosu üzerinde yapılan işlemlerle birlikte, bilançoya bağlı işlemleri de içermektedir ki, bu işlemler organizasyonun finansal yapısını etkilemektedir (Kızıl ve diğerleri, 2016).

Borsada işlem yapan yatırımcılar, bir hisse senedi ile ilgili alım, satım veya elde tutma kararını verirken, finansal bilgilere oldukça bağımlıdırlar. Finansal bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği, bilgi kullanıcılarının doğru karar verebilmeleri için son derece önemlidir. (Bhasin, 2016).

Finansal bilgi manipülasyonu, işletmeye, diğer şirketlerden, toplumdaki, fon sağlayıcılardan sağlanabilecek varlık transferi ihtimalini artırmak amacıyla yönetimin gerçekleştirdiği muhasebe uygulamalarıdır (Stolowy ve Breton, 2004).

Finansal bilgi manipülasyonu temelde bir yönetim aktivitesidir. Bununla birlikte bu alanda yönetim üzerinde baskı yaratan taraflar da mevcuttur. Bu tarafları aşağıdaki şekilde ifade etmek mümkündür (Stolowy ve Breton, 2004):

Şekil 1. Finansal Bilgi Manipülasyonunda Taraflar

Kaynak: Stolowy ve Breton, 2004

Finansal bilgi kullanıcıları arasında zaman zaman çıkar çatışmaları olabilir. Örneğin yatırımcılar karar verirken işletmenin durumunu gerçeğe en yakın haliyle görmek isterken, işletme yönetimi ise artan rekabet şartları nedeniyle yeni hissedarlar çekebilmek, fon kaynaklarını artırabilmek için durumu olduğundan daha iyi göstermek isteyebilirler (Remenaric ve diğerleri,2018).

Finansal bilgi manipülasyonu, hisse senedi piyasasında işletmeye bakışı olumlu hale getirmek, finansman maliyetlerini azaltmak, yönetici primlerini artırmak veya maksimize etmek, iç ve dış hedeflere ulaşmak, sözleşmelere dayalı cezalardan kaçınmak, sonuçlar kabul edilebilir performans ölçülerinin dışında ortaya çıktığında uygulanabilecek politik düzenleyici müdahalelerden kaçınmak amaçlarını taşır. Eşit düzeyde olmasa bile, yukarıda sayılan nedenler, kamu sektöründeki bazı yöneticileri bile finansal raporları manipüle etmeye teşvik edebilir. Merkezi bir yönetim tarafından yüksek politik maliyetleri olan katı finansal kriterlerin olması, (örneğin Avrupa birliği ülkelerinde süregelen cari açık, milli gelirin %3'ünün üstünde, borçlanma limitinin ise milli gelirin %60'ının üzerinde olması durumunda, söz konusu ülke Aşırı Borç Prosedürü uygulamalarına tabi tutulmakta ve bunun sosyal, finansal ve politik maliyetlerine katlanmaktadır.) kamu yöneticilerini bu uygulamalara teşvik edebilir. Yasal bir düzenleme olmasa bile, birçok kamu kurumu yöneticisi yüksek miktarda zarar eden kurumların başında görünmek istemeyeceklerdir. Bununla birlikte kamu kurumlarının her zaman yüksek miktarlarda kar etmesi, vergilerin veya fiyatların aşırı olduğu algısını yaratabileceği için her zaman olumlu da karşılanmayabilir (Hodges, 2018). Yine de hükümetler planlanmış seçimler öncesinde, kamu borcu ile bütçe dengesini güzel göstermek amacıyla bir takım yaratıcı muhasebe işlemleri yapabilirler (Reischmann,2015).

2.2. Finansal Bilgi Manipülasyonun Nedenleri

Finansal bilgi manipülasyonuna yönlendiren temel nedenler, iç ve dış kar beklentilerini karşılama isteği, şirketin mali durumunun kötüleşmesi durumunda bunu gizleme isteği, hisse senedi fiyatlarını artırma, gelecekte öz kaynak veya yabancı kaynak finansmanına ihtiyaç duyulması halinde işletmeyi cazip hale getirmek, yöneticilerin performansa dayalı bireysel gelirlerini artırma istekleri olarak gösterilebilir (Beasley ve diğerleri,2010).

İşlerini hatta saygınlıklarını kaybetmelerine sebep olsa bile yaratıcı muhasebe uygulamaları yöneticiler için ilgi çekici olmuştur. İşletmeyi kötü yöneterek zarara sebep olmaları durumunda da, yaratıcı muhasebe uygulamalarını kullanarak işletmeyi olduğundan daha iyi gösterdikleri tespit edildiğinde de hissedarlar tarafından kovulma ihtimalleri bulunmaktadır. Bununla birlikte, hissedarların çok azı mali tabloları incelediklerinde yaratıcı muhasebe uygulamalarının yapılmış olabileceğini fark edecek kadar bilgi birikimine sahiptir. Finansal bilgiler herkese sunuluyor olsa bile, her bilgi kullanıcıları bunları yorumlayacak birikime sahip değildir (Ciocan, 2017b).

Yaratıcı muhasebe ve hileli finansal raporlamaya yönlendiren sebepler aşağıdaki gibidir (Jones,2011):

A. Kişisel Nedenler: Maaşları artırmak, prim bazlı ödemeler, iş güvenliğini sağlama isteği, bireysel tatmin, çalışanların şirket hissedarı olabilme arzusu

B. Piyasa Beklentileri: Analistlerin hedeflerine ulaşma isteği, karın istikrarlı hale getirilmesi isteği, yaratıcı muhasebenin olağan karşılanması

C. Özel koşullar: Borçlanma ve borçlanmayı yönetmek, yeni iş konuları, işletme devirleri ve birleşmeleri, yeni yönetim ekibi, mevcut düzenlemelerin adil olmadığına inanmak, yaratıcı muhasebenin yasadışı olmaması nedeniyle kullanılabilmesi düşüncesi

D. Hileli Finansal Raporlama: Varlıkların kötüye kullanımı

Yaratıcı muhasebe ekonomik koşullar ile ilgilidir. Örneğin ekonomik gerileme döneminde işletme yönetimi üzerinde karı yükseltmesi yönünde baskıyı artıracaktır. Bu durumda da işletme yönetimi yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurabilmektedir (Jones, 2011). İşletmelerin yaşadıkları finansal sıkıntı ile yaratıcı muhasebe uygulamaları arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır (Öztürk ve Yılmaz, 2019). Enflasyon oranındaki artışların, faiz oranlarındaki ve döviz kurlarındaki değişimlerin belirsizlikleri artırması işletmeleri, bu riskleri azaltmak için finansal piyasalardaki araçlardan yararlanmaya yönlendirir. Bu araçlar da işletmelerle ilgili bilgilerin karartılması için uygun zemini hazırlayabilir (Cugova ve Cug, 2020). Yönetim üzerinde karlılık baskısının yüksek olduğu,

ekonomik dalgalanmalara karşı hassas işletmelerde muhasebe politikalarının esnetilmesi yoluyla finansal manipülasyon işlemleri gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de yaratıcı muhasebe uygulamaları çoğunlukla işletmenin durumunu olduğundan daha iyi göstermek amacıyla yapılmaktadır (Genç, 2018).

Manipülasyon uygulamaları, yöneticilerin kendilerini güvenceye alma, itibarlarını artırma gibi finansal olmayan amaçları olabileceği gibi karı artırarak elde edecekleri prim bazlı ödemeleri artırabilmek için finansal amaçlar da taşıyabilir (Cugova ve Cug, 2020). Şirket yöneticilerine sağlanan hisse senedine dayalı prim ve ücretlendirme ile teşvik programları, manipülasyon için uygun bir ortam sağlamaktadır. Özellikle hisse senedi opsiyonuna sahip olan üst düzey yöneticiler için bu sistemin sağladığı büyük kazanç sağlama imkanı, manipülasyon yoluyla hisse fiyatını artırmak için etik dışı uygulamalara başvurmalarına neden olmaktadır (Kurt ve diğerleri, 2019).

Muhasebe meslek mensupları üzerinde yapılan bir araştırmada iç kontrol sisteminin ve denetim kurulunun yetersizliğinin, yöneticinin çıkarlarını ön plana almasının, muhasebe elemanlarının yeterli mesleki bilgi ve birikime sahip olmaması, bilgi kullanıcılarına işletmenin durumunu daha cazip göstermek, yeni fon kaynakları sağlamak gibi sebeplerin yaratıcı muhasebeye neden olduğu tespit edilmiştir (Kızıllı ve diğerleri, 2016).

Bağımsız denetçilere göre, finansal bilgi manipülasyonu çoğunlukla zayıf iç kontrol sistemine sahip olan, etik değerleri arka plana alarak agresif muhasebe uygulamaları yapan, kurumsal yönetim yapısına sahip olmayan işletmelerde ortaya çıkmaktadır (Genç, 2018). Etkin bir iç kontrol sisteminin bulunduğu, iç denetçilerin denetim standartlarına hakim olduğu ve denetim komitesi ile işbirliği içinde çalıştığı işletmelerde hileli finansal raporlama ihtimali azalmaktadır (Demir ve diğerleri, 2019). Denetçinin eğitim seviyesi ve deneyimi yükseldikçe, finansal bilgi manipülasyonlarının yapılma ihtimali azalmaktadır (Kızıllı ve diğerleri, 2016). Ayrıca işletmenin yönetim kurulu üyelerinin aynı zamanda işletmede üst düzey yönetici olarak çalışması, işletmenin durumu ile ilgili gerçeğe aykırı bilgilerin ortaya çıkma ihtimalini artırmaktadır (Kızıllı ve diğerleri, 2016).

2.3. Finansal Bilgi Manipülasyonlarının Olası Sonuçları ve Engellenmesi

Finansal bilgi manipülasyonları kısa vadede fayda sağlayabilir. Uzun vadede ise sağlanan kaynaklardan elde edilen faydaların etkisini tersine çevirebilir. Resmi görevliler, muhasebe uygulamalarına ilişkin standartlar ve hissedarlar, finansal bilgi manipülasyonunun etkisini ortadan kaldırmak için hep birlikte çabalarlar (Özcan, 2019).

Yakın geçmişte büyük firmaların, finansal piyasalarda olumsuz etkilerle ve hisse değerinin düşmesiyle sonuçlanan hileli finansal raporlama örnekleriyle karşılaşmıştır (Hajek ve Henriques, 2017). ABD’de yaşanan örneklerde, hileli finansal raporlama suçlamasıyla ilgili ilk haberin ortaya çıkmasıyla şirketin hisse değerinin ortalama olarak %16,7 düştüğü, bu şirketlerin %28’inin iki yıl içinde iflas ettiği veya tasfiye edildiği, %47’sinin hisselerinin ulusal borsalarda işlem görmesinin yasaklandığı, %62’sinin maddi duran varlıklarını satmak zorunda kaldıkları tespit edilmiştir (Beasley ve diğerleri, 2010).

Etkin bir piyasada finansal bilgi manipülasyonunun ortaya çıkmasıyla, öncelikle piyasanın gösterdiği olumsuz tepki ile birlikte hisse senedi fiyatları düşmektedir. Ardından hisse senedi fiyatı bir miktar toparlanma göstererek, başlangıç noktasına dönmese de değer artışı yaşamaktadır. Hisse senedi fiyatındaki dalgalanmalar ise olayın ilk ortaya çıkmasıyla birlikte artarken, sonradan düşmektedir (Tekin ve Kabadayı, 2011).

Manipülasyonlar, işletmelere ve hissedarlarına, aynı zamanda toplumun finansal piyasalara olan güvenine önemli etkilerde bulunabilir (Beasley ve diğerleri, 2010). Finansal bilgi kullanıcılarını bilinçli olarak yanlış yönlendiren yönetimler, önemli finansal ve sosyal sonuçlara sebep olacaktırlar. Bu durum her ülke için önemli ekonomik sonuçlar ortaya çıkaracaktır (Kim, 2016).

Finansal bilgi manipülasyonlarının tamamen engellenmesi mümkün değildir. Muhasebe kayıt sürecinde görev alan kişiler başta olmak üzere, muhasebe politikalarına yön veren yöneticilerin etik anlayışlara sahip olmaması ile birlikte hile üçgeninin, fırsat, baskı ve haklı gösterme bileşenleri tamamlanmakta ve manipülasyon ortaya çıkmaktadır (Bezirci ve Karahan, 2015).

Kurumsal yönetim mekanizması, yönetim kurulunun büyük ve küçük tüm hissedarlara, çalışanlara, müşterilere ve topluma karşı hesap verilebilir bir yapıya sahip olmasını sağlar. Bu yüzden yaratıcı muhasebeden uzak durulacak

bir ortamın sağlanması için kurumsal yönetim gereklidir. (Brauweiler , 2019). Bir çok bilimsel araştırma ve politika yaklaşımlarında, “Hissedar değeri” olarak ele alınan modelin dünyada yaşanan ekonomik krizlerin ana nedenlerinden biri olduğuna inanılmaktadır. Bu durum söz konusu modelin temel varsayımlarının hatalı olup olmadığı sorusunu gündeme getirmektedir. Özellikle Avrupa’da kurumsal yönetimin tarihsel gelişimi dikkate alındığında, şirket değerini en doğru belirleme yönteminin hisse senedi piyasaları olduğunu ifade eden ve şirket üst yöneticilerinin şirket değerine göre ücretlendirilmesini öneren yaklaşımların son yirmi yıllık dönemde sorgulanmaya başladığı gözlenmektedir (Kurt ve diğerleri, 2019).

Güçlü bir kurumsal yönetim ve iç kontrol sisteminin kurulması, finansal bilgi manipülasyonunun engellenmesini sağlayabilir (Özcan, 2019). Türkiye’de bir işletmenin kurumsal yapısındaki gelişmişlik, finansal raporlarının kalitesini de artırmaktadır (Kargın ve diğerleri, 2015). Sosyal sorumluluk bilincinin gelişmiş olduğu bir kurumsal yapıda gerçeğe uygun olmayan verilerin üretildiği yaratıcı muhasebe uygulamalarından kaçınılmaktadır (Mutuc ve diğerleri, 2019). İyi bir kurumsal yönetim için güçlü iç kontrol sistemine, genel müdür ve yönetim kurulu başkanlığı görevlerinin ayrı yürütülmesine, denetim kuruluna ve bağımsız yöneticilere ihtiyaç duyulmaktadır (Jones, 2011).

Yaratıcı muhasebenin engellenmesi için aşağıda ifade edilen önlemlerin alınması doğru olacaktır (Bhasin, 2016):

- Yaratıcı muhasebe uygulamalarını ortaya çıkmasını engellemek ve tahmin etmek için katı iç ve dış düzenlemelerin getirilmesi gereklidir.
- Uygulanacak muhasebe yöntemlerinin seçim koşulları açıkça belirlenmeli ve böylece keyfi politika seçimlerinin önüne geçilmelidir.
- Tutarlılığın bozulmaması için uygulanan muhasebe politikalarının devamlılığı sağlanmalıdır.
- İç ve dış denetçilerin yaratıcı muhasebe uygulamalarını tespit etme ve raporlamadaki sorumluluğu ve yetkisi artırılmalıdır.
- Muhasebe ilke ve standartlarındaki boşluklardan hiç kimsenin bir avantaj sağlamaması için işletmeler muhasebe düzenlemelerine sıkıca bağlı kalmalıdır.
- İç denetçiler düzenli olarak rotasyona tabi tutulmalı ve yönetimin baskısı altında bırakılmamalıdır. Denetim komitesi yönetici olmayan, bağımsız kişiler arasından hissedarlar tarafından seçilmelidirler.

Yaratıcı muhasebe yöntemlerinin engellenmesi için hizmet alınan denetim şirketinin her dönem değiştirilmesi faydalı olabilir. Çalışanlar arasından, arzu edilmeyen durumların yönetime bildirilmesini sağlayacak politikalar geliştirilebilir. Etik kodların farkında olan çalışanlar istihdam etmektir (Remenaric ve diğerleri, 2018).

Tüm önlemlere rağmen yaratıcı muhasebe uygulamalarının tamamen ortadan kaldırılabileceğini düşünmek mantıklı değildir. Bununla beraber bu amaca ulaşmak için ne kadar çaba gösterilirse bu ihtimal oldukça azaltılacaktır (Bhasin, 2016).

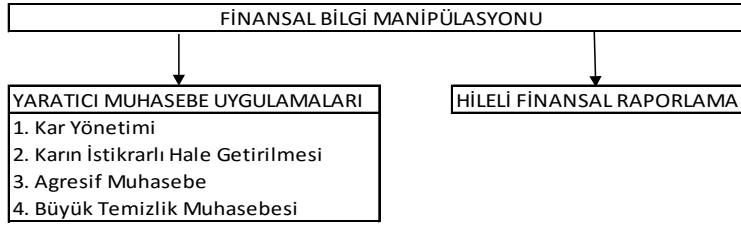
3. YÖNTEM

Çalışmada nitel analiz yöntemi kullanılmıştır. Finansal bilgi manipülasyonu yöntemleriyle ilgili yerli ve yabancı literatür incelenmiş, çeşitli manipülasyon yöntemlerine yönelik verilere ulaşılmıştır. Ulaşılan veriler çalışmanın amacına uygun olarak sınıflandırılmış ve finansal manipülasyon yöntemleriyle ilgili temel bir çerçeve oluşturmak amaçlanmıştır.

4. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU YÖNTEMLERİ

Muhasebe manipülasyonları, kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi, büyük temizlik muhasebesi ve agresif muhasebe (yaratıcı muhasebe) yöntemleriyle yapılmaktadır (Stolowy ve Breton, 2004). Literatürde yaygın olarak yukarıda ifade edilen sınıflandırma esas alınmış olmakla birlikte bu tekniklerden genel olarak yaratıcı muhasebe uygulamaları olarak bahsedilmektedir. Bununla birlikte mevzuata aykırı olarak yapılan finansal manipülasyon türü olarak ifade edilen hileli finansal raporlama da (Stolowy ve Breton, 2004), işletmenin durumunu olduğundan farklı gösterdiği için manipülasyon yöntemleri arasına dahil edilmesi doğru olacaktır.

Buna göre finansal manipülasyon yöntemlerini aşağıdaki şekilde göstermek mümkündür:

Şekil 2. Finansal Bilgi Manipülasyonu

Kaynak: Stolowy ve Breton, 2004

4.1. Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları

Yaratıcı muhasebe uygulamaları, birçok finansal bilgi manipülasyonunda geniş bir rol oynamaktadır. Bu uygulamaların iç denetçiler ve bağımsız dış denetçiler tarafından tespit edilmesi oldukça zordur (Özcan, 2019).

Yaratıcı muhasebe ifadesi, temelde bu işin uygulayıcıları ile piyasadaki gelişmeleri raporlayan ve yorumlayan gazeteci ve televizyon yorumcusu kişiler tarafından ortaya konulmuştur. Onlar bu durumu herhangi bir teoriden değil, piyasa gözlemlerinden türetmişlerdir. Yaratıcı muhasebenin, yatırımcılara, sürekli artan kar gibi görmeyi arzu edecekleri durumları yansıtarak, onları yanlış yönlendirdiklerini ifade etmişlerdir (Stolowy ve Breton, 2004).

Yaratıcı muhasebe, muhasebe ilke ve standartlarını takip eden fakat bu standartların asıl ulaşmak istediği amaçların dışına çıkan, bilgi kullanıcılarına işletmenin durumunu olduğundan farklı gösteren muhasebe uygulamalarıdır. Başka bir ifade ile, “finansal bilgi kullanıcıları aslında ne görmek istiyorlar?” düşüncesine uygun olarak muhasebeleştirme yapılmasıdır (Bhasin, 2016).

Yaratıcı muhasebeyi, işletmeyi finansal açıdan başarılı göstermek için muhasebe standartlarındaki belirsizliklerden ve boşluklardan yararlanan bir süreç olarak tanımlamak mümkündür (Remenaric ve diğerleri, 2018). Yaratıcı muhasebe teknikleri, finansal manipülasyon ihtimalinin azaltılması için güncellenen muhasebe standartlarını yakından takip eder. Manipülasyon ihtimalinin azaltılması için yapılan bu değişiklikler genellikle finansal bilgilerin olduğundan farklı gösterilmesi için yeni fırsatlar sunar. Önemli finansal oranların iyileştirilmesi için mevzuattaki bu boşluklardan yararlanılır (Remenaric ve diğerleri, 2018).

Yaratıcı muhasebe, muhasebe ilkelerini devre dışı bıraktığı ve muhasebe sistemine olan güveni sarstığı için bilgi kullanıcıları açısından arzu edilen bir uygulama değildir. Denetçiler, şirketin yaratıcı muhasebe uygulamaları nedeniyle çöküşünde, görevlerini ihmal etmeleri nedeniyle suçlanmaktan korkmaktadırlar. Tedarikçiler ve kreditorler, yaratıcı muhasebe uygulamaları sonucunda yanlış tercihler yapıp, normalde mal satmak istemeyecekleri, kredi kullanılmayacakları müşteriler ile iş yapmış olabilirler (Jones, 2011).

Muhasebe standartlarındaki esneklikler, muhasebe meslek mensuplarına, finansal durumu mümkün olduğunca gerçekçi sunabilmek için tanınmış fırsatlardır. Katı yasal düzenlemelerle sağlanamayacak bu esneklik, muhasebe standartları vasıtasıyla ortaya konulmuştur (Ciocan, 2017a).

Yaratıcı muhasebe teknikleri yalnızca işletmenin mevcut durumunu olduğundan iyi göstermek için değil, vergi ödemelerinden kaçınmak için de kullanılabilir. Bu maksatla yaratıcı muhasebe uygulamalarıyla işletmenin dönem karının düşürülmesi de mümkündür (Ginta ve Tirau, 2019).

4.1.1. Kar Yönetimi

Kar yönetiminin iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlar, yatırımcıları işletmenin hisse senetlerini satın almak için teşvik etmek ve işletmenin piyasa değerini artırmaktır (Stolowy ve Breton, 2004). Kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi ve büyük temizlik muhasebesi yöntemleri birbirine oldukça yakındır. Her bir yöntemin bir diğerinin parçası olabilmesi ihtimali nedeniyle de aralarındaki çizgi oldukça incedir (Ciocan, 2017a). Kar yönetiminde işletmenin gerçek performansı olduğundan daha iyi gösterilerek, hisse senedi piyasalarında işlem

yapan yatırımcıların etkilenmesi amaçlanmaktadır. Finansal piyasaların etkinliği piyasa sağlanan bilgi akışının güvenilirliği ile ilişkilidir. Bu açıdan bakıldığında kar yönetimi yoluyla yapılan finansal bilgi manipülasyonu finansal piyasaya olan güveni olumsuz etkilemektedir (Uzunoğlu ve Karacaer, 2019).

Kar yönetimi bazı durumlarda karı olduğundan daha düşük göstermek suretiyle avantajlar sağlamayı amaçlayabilmektedir. Jones (1991) yapmış olduğu çalışmada, ABD’de Birleşik Devletler Uluslararası Ticaret Komisyonu tarafından incelenen bazı işletmelerin, dış ticaretle ilgili teşviklerden daha fazla yararlanmak amacıyla karlarını olduğundan düşük gösterdiğini tespit etmiştir.

4.1.2. Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi

Düzensiz tutarlarda kar elde eden işletmelerin, istikrarlı dönem karlarına sahip olan işletmelere göre daha kötü yönetildiği düşünülmektedir. Kardaki bu istikrarsızlık, işletmenin hisse senedi fiyatlarını da olumsuz etkilemektedir (Jones, 2011). Karın istikrarlı hale getirilmesi, karda ara sıra meydana gelen düşüşlerin, yatırımcılar tarafından kötü bir işaret olarak algılanabileceği için yöneticiler tarafından gerekli görülebilir (Brauweiler , 2019). Kötü giden bir yılda, işletmenin yaşadığı finansal zorlukları maskeleyerek ve itibarını korumak için bir defaya mahsus olmak üzere gelirler artırılabilir (Brauweiler , 2019).

Karın istikrarlı hale getirilmesinin açık amacı, elde ettiği kar sürekli artan bir işletme yaratmaktır. Bu durum kısmen kar yönetimi ile benzerlik taşıyabilir. Bununla birlikte karın istikrarlı hale getirilebilmesi için, işletmenin yüksek miktarlarda kar elde etmesi gereklidir. Bu büyük karın bir kısmı, gerektiğinde karda meydana gelen değişimleri dengelemek için kullanılır. Karın istikrarlı hale getirilmesi basit olarak, kardaki varyansın azaltılması olarak ifade edilebilir. Kardaki varyansın azaltılması ise yalnızca piyasa katılımcılarının yanlış yönlendirilmesine neden olmayacaktır. Kardaki varyans, hile riskinin tahmini için kullanılan bir gösterge olduğu için, bunun düşürülmesi, piyasada işletmenin hileli finansal raporlama yapma ihtimaline ilişkin algıyı da değiştirecektir (Stolowy ve Breton, 2004).

4.1.3. Agresif Muhasebe

Agresif muhasebe, muhasebe standartlarının zorlanması suretiyle yapılan muhasebe uygulamalarıdır (Dereköy, 2020).

Agresif muhasebe uygulamalarında genel olarak gelirlerin artırılması, giderlerin ise ertelenmesine yer verilmektedir. Bu açıdan bakıldığında hem gelir hem de gider hesaplarının manipülasyonunun olduğunu söylemek mümkündür (Elitaş, 2013). Agresif muhasebe kavramı ile yaratıcı muhasebe kavramı literatürde eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bununla birlikte yaratıcı muhasebe kavramının genel olarak hileli finansal raporlama dışındaki manipülasyon yöntemlerini kapsayıcı şekilde kullanımı daha yaygındır.

4.1.4. Büyük Temizlik Muhasebesi

Büyük temizlik muhasebesi, zaten kötü giden bir yılda sonuçların olduğundan da kötü bir şekilde yansıtılmasıdır (Brauweiler , 2019).

Büyük temizlik muhasebesi, tüm kötü koşullardan bir defada kurtulma üzerine kurulu bir yönetim stratejisidir. Bu yöntemde gelecek yıllarda muhasebeleştirilecek maliyetler bir yılda kaydedilir. Genellikle bir işletme devredildiğinde veya yeni bir yönetim kurulu göreve geldiğinde uygulanmaktadır. Devir işleminin gerçekleştiği dönemde mümkün olduğunca fazla gider yazılması, gelecek yıllardaki performansı daha iyi gösterecektir (Jones, 2011).

4.2. Hileli Finansal Raporlama

Cressey 1953 yılında yaptığı çalışmasında hilenin fırsatlar, baskı ve rasyonelleştirme olmak üzere üç ayaklı bir kavram olduğunu ifade etmiştir. Hilenin fırsatlar ayağına, etkisiz yönetim kurulu, yüksek devir hızı (yönetim kurulu) oranları, yönetimin tek kişiye bırakılması örnek olarak gösterilebilir. Bahsedilen unsurların hile için gerekli ortamı, fırsatı sağladığı ifade edilebilir. Hilenin baskı unsuru, kötü finansal performans, performans bazlı primler, firma hedeflerine ulaşılması için kurulan yüksek baskıdan oluşabilir. Söz konusu unsurlar hilenin yapılması için

ihtiyaç duyulan gerekçeyi ortaya koymaktadır. Hilenin son unsuru rasyonelleştirme ise finansal yönetimle ilgisi olmayan katılımcıların muhasebe politikalarında yer almasından veya denetçilerin değişmesi durumunda ortaya çıkabilir (Roden ve diğerleri, 2016). Rasyonelleştirme hile için gerekli motivasyonu ifade etmektedir. Kişi yapacağı işlemin suç olduğunu fark etmekle birlikte, güvenilir insan imajını da korumak istemektedir. Hileciler, yaptıkları işin aslında suç olmadığını veya haklı olduklarını ya da meydana gelen olayda tek sorumlu olmadıklarını düşünerek kendilerini haklı çıkarmaya çalışırlar. Hilenin ortaya çıkması için bu üç unsurun bir araya gelmesi gereklidir. Cressey'in hile üçgeni, hilenin ortaya çıkmasıyla ilgili genel çerçevenin anlaşılmasına katkıda bulunmasına rağmen, mükemmel bir şekilde rehberlik sağlayamamaktadır (Vousinas, 2019). Wolfe ve Hermanson 2004 yılındaki çalışmalarında Cressey'in hile üçgenine, dördüncü unsur olarak "yetenek"i eklemişler ve üçgeni, hile elması olarak adlandırmışlardır. Hile üçgenindeki unsurlara ek olarak, bireyin kişilik unsurlarının ve yeteneklerinin de etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Kişinin fırsatı tanıyabilme ve bundan yararlanma yeteneğine sahip olması gereklidir (Wolfe ve Hermanson, 2004). Dorminey ve diğerleri, hile üçgenini modern bulgular eşliğinde yeniden değerlendirmişlerdir. Hile riskini tespit etmede bir bileşen olarak yararlanılabileceğini fakat hileyi belirlemede ve önlemede tek başına yeterli olamayacağını öne sürmüşlerdir (Dorminey ve diğerleri, 2010). Kassem ve Higson yaptıkları çalışmada Cressey'in hile üçgeni modeline, Wolfe ve Hermanson'un modeli ile Kranacher ve diğerleri'nin geliştirdiği, hilenin motivasyon kaynaklarını para, ideoloji, zorlama ve ego olarak tanımladığı, MICE (Money, ideology, coercion, ego) modelini de dahil ederek "Yeni hile üçgeni" modelini geliştirmiştir. Yeni hile üçgeni modeli, belirtilen modelleri birleştirerek, motivasyon, fırsatlar, hileye katılma kapasitesi ve bireysel dürüstlük unsurlarından oluştuğunu ifade etmiştir (Kassem ve Higson, 2012). Vousinas ise Wolfe ve Hermanson'un geliştirdiği "Hile Elması" yaklaşımına "ego" bileşenini ekleyerek "S.C.O.R.E" kavramını geliştirmiştir. Bu yaklaşımda ortaya çıkan hile beşgeni, teşvikler, yetenek, fırsatlar, rasyonelleştirme ve ego bileşenlerinden oluşmaktadır. Ego bileşeni, son zamanlarda meydana gelen bir çok hile vakasında, dolandırıcıların ortak kişilik özelliği olarak görüldüğü için modele eklenmiştir (Vousinas, 2019).

Hileli finansal raporlama, yönetimden bir veya daha fazla kişi tarafından, bazı durumlarda çalışanların da kullanılması suretiyle, adil olmayan avantajlar elde etmek için yapılan uygulamalardır. Aşağıda ifade edilen şekillerde ortaya çıkabilir (Ginta,2018):

- Belgelerin veya verilerin değiştirilmesi veya manipüle edilmesi (gerçeği gizlemek veya yanlış aksettirmek amacıyla)
- Varlıkların kötüye kullanımı veya çalınması
- İşletmenin gelecekteki finansal durumunu tehlikeye atabilecek şekilde varlık ve kaynakların uygunsuz tahsisi
- Finansal tabloların oluşturulması aşamasında bazı işlemlerin etkisinin ortadan kaldırılması veya gözardı edilmesi
- Finansal durumu, bilgi kullanıcılarına yanlış yansıtma amacıyla, muhasebe standartlarını bilinçli olarak yanlış kullanmak.

Hileli finansal raporlama durumunda, gerçekten kazanç elde edenler, hilecilerin kendileridir. Onlar işletmeyi, ortakları, kreditorleri ve diğer bilgi kullanıcılarını dolandırmış olurlar (Jones, 2011). Hileli finansal raporlamada mikro düzeyde, yatırımcılar, kreditorler, çalışanlar, tedarikçiler zarar görürken, makro düzeyde devlet ve dolayısıyla toplum zarar görmektedir (Selimoğlu ve Altunel, 2019).

Varlıkların kötüye kullanımı hırsızlık, zimmete geçirme, maliyet hesaplarının şişirilmesi, işletme varlıklarının işletme amaçları dışında kullanımı gibi uygulamalardır. Hileli finansal raporlama, gerçekleşmemiş satışların gerçekleşmiş gibi gösterilmesi, gelecek dönemde ortaya çıkacak gelirlerin cari dönemde ortaya çıkmış gibi kaydedilmesi, cari döneme ait finansman maliyetlerinin ertesi dönemde raporlanması gibi yöntemlerle finansal durumun kasıtlı olarak çarpıtılmasıdır. Hileli finansal raporlama genellikle yönetim tarafından veya yönetimin bilgisi dahilinde yapılmaktadır (Ata ve Seyrek, 2009).

5. YARATICI MUHASEBE UYGULAMALARI VE HİLELİ FİNANSAL RAPORLAMA FARKI

Yaratıcı muhasebe, muhasebe meslek mensupları tarafından yapılan, araştırma gerektiren yaratıcı bir çalışma ve teknolojik bir süreçtir. Yaratıcı muhasebe teknikleri kullanılarak, arzu edilen finansal durum ve performansın yansıtılması ile sonuçlar gerçeklerden uzaklaştırılmış olabilir. Bu durumda yaratıcı muhasebenin, hileli finansal raporlama ile aynı anlama gelip gelmeyeceği konusu tartışılabilir. Yaratıcı muhasebenin muhasebe standartlarından türetilmiş uygulamalardan kaynaklanması, hileli finansal raporlamanın ise yasaların ihlal edilmesi yoluyla ortaya çıkması, ikisinin aynı anlamı taşımadığını göstermektedir (Cernusca ve diğerleri, 2016).

Yasaların ve standartların dışında yapılan manipülasyonlar, hileli finansal raporlama olarak kabul edilir. Kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi, büyük temizlik muhasebesi, yaratıcı muhasebe uygulamaları genellikle yasal sınırlar içerisinde gerçekleştirilen uygulamalardır (Stolowy ve Breton, 2004).

Yaratıcı muhasebe ve hileli finansal raporlama arasında ince bir çizgi vardır. Yaratıcı muhasebe yasa ve muhasebe standartlarındaki boşluklar ve esnek uygulamalardan yararlanmakta olup, gerçeği olduğu gibi yansıtma niyeti taşımayan, bilgi kullanıcılarını aldatmayı ve yanlış yönlendirmeyi amaçlayan, ahlaki olmayan bir yaklaşımdır. Yaratıcı muhasebe ve hileli finansal raporlama benzer amaçları taşıyor gibi görünseler de aynı anlama gelmemektedirler. Yaratıcı muhasebe standartların özünü yansıtmasa da onlara aykırı hareket etmemektedir. Bununla birlikte yasaların ve muhasebe standartlarının esnekliği ile sınırlıdır (Ginta, 2018).

Türkiye’de bağımsız denetçiler üzerinde yapılan bir çalışmada, bağımsız denetçilerin yaratıcı muhasebe uygulamaları ile hileli finansal raporlamayı birbirinden farklı kavramlar olarak gördüğü tespit edilmiştir. Bununla birlikte iki kavram arasında ayırım yapmanın oldukça zor olduğu ifade edilmiştir (Genç, 2018). Hileli finansal raporlama ve yaratıcı muhasebe uygulamaları işletmeler tarafından bilinçli olarak yapılmaktadır (Çıtak, 2019).

6. FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONUNDA UYGULANAN TEKNİKLER

Yaratıcı muhasebe uygulamalarında, yasaların ve muhasebe sisteminin esnekliklerinden yararlanılabilecek 4 temel yöntem bulunmaktadır. Bunlar gelirlerin artırılması, maliyetlerin azaltılması, varlıkların artırılması, borçların düşürülmesidir. Gelirlerin artırılmasında amaç, doğrudan karı besleyecek gelirlerin artırılmasıdır. Bunun birkaç yolu bulunmaktadır. Genel olarak satış gelirlerinin gerçekleşmeden kaydedilmesi ya da faiz gelirleri gibi faaliyet dışı gelirlerin maksimize edilmesi yoluyla, muhasebe standartlarındaki düzenlemelerin esnekliğinden yararlanılarak gerçekleştirilir. Maliyetleri azaltma yönteminde, kar doğal olarak artırılmış olmaktadır. Maliyetleri azaltmak için, maddi duran varlıkların ömürleri olduğundan yüksek gösterilerek amortisman giderleri düşürülebilir, dönem sonu envanter işlemlerinde satış maliyetleri düşürülerek, kar yüksek gösterilebilir. Varlıkların artırılmasında ise şerefiye, marka değeri gibi maddi olmayan duran varlıklar kayıtlara değerinin üzerinde alınabilir, maddi duran varlıklar yeniden değerlendirilerek, varlıklar artırılabilir. Borçları azaltma yönteminde ise genellikle bilanço dışı finansman ve borçları öz kaynak olarak kaydetme yöntemi kullanılır (Jones, 2011). Varlıkların artırılması ve borçların azaltılmasında temel amaç işletmenin bilanço yapısını iyileştirmektir. Borç ödeme gücüyle ilgili temel finansal analiz oranlarının iyileştirilmesi için bu yöntem izlenebilir. Ayrıca stoklar gibi varlık gruplarının değerinin artırılması satış maliyetlerini düşürecek dolayısıyla dönem karını artıracaktır.

Yaratıcı muhasebe, muhasebe sisteminde yer alan farklı yöntemlerden yararlanma (farklı amortisman yöntemlerinden, stok değerlendirme yöntemlerinden yararlanma), varlıkların ve borçların değerlendirilmesinde farklı yöntemlerin kullanılabilmesi (gerçeğe uygun değer muhasebesi) esnekliklerinden faydalanmaktadır (Brauweiler, 2019). Maddi duran varlıkların yeniden değerlendirilmesi, maddi olarak zor durumda olan işletmelerin yeniden değerlendirme fonlarının öz kaynaklarını yapay olarak artırması yoluyla, borçlanma kapasitesini iyileştirmektedir (Dreghiciu ve Putan, 2016). Değerleme, yaratıcı muhasebenin yaygın kullanılan araçlarından biridir. Muhasebe işlemlerinde Uluslararası Finansal Raporlama Standartları birçok varlık grubu için gerçeğe uygun değer ölçümü ile raporlamayı benimserken, vergi kanunlarının bazı varlık grupları için tarihsel maliyet üzerinden değerlemeyi zorunlu kılması muhasebe uygulamalarında problemlere yol açmaktadır (Cugova ve Cug, 2020). Bazı işletmeler faaliyet konularının doğal bir parçası olarak dönem karının ve varlıkların değerinin yüksek gösterilebilmesi açısından bu yöntemlerden olumlu olarak yararlanmaktadırlar. Örneğin canlı varlık sahibi tarım işletmeleri, canlı varlıkların, özellikle canlı hayvanların olgunlaşmalarıyla birlikte gerçeğe uygun değerlerinde meydana gelen

artışları değer artış karları olarak gelir tablolarına yansıtmaktadırlar. Ortaya çıkan bu değer artışı aynı zamanda işletmenin varlık toplamında da artış yaratmaktadır. Gerçeğe uygun değerın tespitinde de varlığa ilişkin asıl piyasayı veya en avantajlı piyasayı tespit etme yetkisi işletmeye verilmiştir (TFRS 13, Madde 16). Bu açıdan bakıldığında gerçeğe uygun değer üzerinden raporlanan varlıklar için de işletmelere serbestlik tanındığını söylemek mümkündür.

Ayrıca işletmeler aktifinde yer alan bir varlığı kiralama şirketine satıp, tekrar geri kiralayabilir (Cugova ve Cug, 2020). Özellikle ekonomik ömrünü tamamlamış maddi duran varlıklarda satıştan elde edilen tutarın tamamını işletme açısından gelir olarak kaydedilecektir. Fakat bu durumda TMS 17 kiralama işlemleri standardı hükümleri uygulanacaktır. İlgili standarda göre bir varlığın satılıp, finansal kiralama yoluyla tekrar kullanılmaya başlaması durumunda defter değeri ile satış bedeli arasındaki fark gelir olarak kaydedilmez. Geçici hesaba alınıp, ilgili varlığın finansal kiralama süresi boyunca itfa edilir. Dolayısıyla bu imkandan Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun muhasebeleştirme yapmak zorunda olan işletmeler yararlanamayacaktır. Bu durumda ancak satıştan sonra benzer nitelikte bir varlığı (taşıt, makine) kolayca kiralayabileceği durumda bu yöntemi seçebilirler. Bu durumda duran varlık kaleminden dönen varlık kalemine (nakit veya alacak) bir geçiş sağlanarak, borç ödeme gücüyle ilgili oranlar iyileştirilmiş olacak, aynı zamanda satış geliri elde etmek imkanı yakalanacaktır.

Yabancı kaynakların seviyesi, geçici olarak yapay bir biçimde düşürülerek işletmenin kaynak yapısı güçlendirilmiş olarak sunulabilir ve bu durumun hisse değerini daha iyi bir hale getirmesi beklenebilir (Brauweiler, 2019). Ayrıca kısa-uzun vadeli aktif ve pasifler işletme likiditesinin görünümünü iyileştirmek için tersine sınıflandırılabilir (Cugova & Cug, 2020). Örneğin bir işletme kısa vadeli kredi borçlarını geçici olarak uzun vadeli kredi borcuna dönüştürebilir. Bu durumda işletmenin likidite oranlarında geçici olarak bir iyileşme sağlanacaktır.

Türkiye’de finansal bilgi manipülasyonuna yönelen işletmelerin hasılatları manipüle etmek yerine, daha çok satış maliyetleri, pazarlama, yönetim ve finansman gibi esas faaliyetle ilgili diğer giderleri kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca varlıkların değerini olduğundan farklı göstermek için de amortisman ve karşılık hesapları gibi düzenleyici hesapları kullandıkları tespit edilmiştir (Uzunoğlu ve Karacaer, 2019). Büyük işletmeler daha çok, karı artırmaya yönelik yaratıcı muhasebe uygulamaları ile ilgilenmektedir (Aslanoğlu ve diğerleri, 2016).

Elde ettiği satış gelirinin belirli bir oranını tedarikçiler ile paylaşan işletmeler, daha fazla gelir etme isteğiyle satış gelirlerini farklı şekilde sınıflandırabilirler. Örneğin yakın geçmişte söz konusu durum nedeniyle Türkiye’de sinema yapımcıları ile sinema salonu işletmecileri arasında anlaşmazlık yaşanmıştır. Sinema salonunda elde edilen bilet satış gelirinin belirli bir oranı film yapımcısına ödenmektedir. Burada sinema salonu işletmecileri, yapımcılara ödeyecekleri payı düşürmek amacıyla, elde edilen bilet satış gelirinin bir kısmını, sinema salonu girişinde satılan yiyecek, içecek bedellerinin içine gizlemiştir. Müşterilere yalnızca sinema bileti (örneğin 20 TL) veya sinema bileti ve yiyecek, içecek (Örneğin toplam 30 TL) alternatifleri sunulmuştur. Sinema bileti ile birlikte yiyecek, içecek almayı tercih eden müşterilere yapılan satışın gelirinde sinema biletinin payı düşürülerek (örneğin 5 TL sinema bileti, 25 TL yiyecek, içecek) raporlanmıştır.

Sözleşmeye dayalı olarak zamana yayılı şekilde yapılan işlerde işletmelerin tamamlama yüzdesini olduğundan farklı göstermek suretiyle gelirlerini manipüle etme imkanı bulunmaktadır. Örneğin Dereköy (2020) ile Dugar ve Gurajathi (2018)’nin yapmış olduğu çalışmalar incelendiğinde 2008 ile 2014 yılları arasında sözleşmeye bağlı gelirlerinde tamamlanma yüzdesini olduğundan farklı göstermek suretiyle Japonya’nın dünyaca ünlü şirketi Toshiba’nın 1,2 milyar dolardan fazla gelirlerini şişirdiği görülmektedir.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları vergiden kaçınma isteğinin etkili olduğu durumlarda da kullanılabilir. Örneğin, ay sonunda KDV hesaplarının kontrolü neticesinde ödenecek KDV çıkacağını tespit eden işletme yönetimi, ertesi ayda gerçekleştireceği mal alışlarını erkene çekip, vergi yükünden kurtulmak isteyebilir. Aynı şekilde ay sonunda gerçekleştirilmesi durumunda ödenecek KDV yükünü artıracak bir satışı, ertesi aya da erteleyebilir.

Bağımsız denetçilere göre, Türkiye’de yaratıcı muhasebe uygulamaları çoğunlukla giderlerin aktifleştirilmesi, dönem sonunda stokların yüksek değerde gösterilmesi yoluyla giderlerin kısılarak, karın artırılması yöntemini benimsemektedir (Genç, 2018).

Hileli finansal raporlamada ise en yaygın kullanılan iki teknik gelirlerin uygun olmayan şekilde kaydedilmesi ve varlıkların aşırı değerlendirilmesidir (Beasley ve diğerleri, 2010). Türkiye’de bağımsız denetçiler üzerinde yapılan başka bir araştırmada hileli finansal raporlamada daha az vergi ödemek için karı düşük göstermeye yönelik uygulamalar olduğu gibi çoğunlukla işletmenin durumunu olduğundan daha iyi göstermeye yönelik uygulamalar yapılmaktadır. Türkiye’de çoğunlukla fazla amortisman ayırma, stok değer düşüklüklerinin ayrılmaması ve varlıkların yanlış hesap gruplarına kaydedilmesi yoluyla hileli finansal raporlama yapıldığı tespit edilmiştir (Demir ve diğerleri, 2019). Hileli finansal raporlamanın yöneticinin risk alma kapasitesine bağlı olduğunu söylemek mümkündür. İşlemler mevzuata aykırılık taşıdığından ne kadar hileli raporlama yapılacağı, yöneticinin sınırı ne kadar aşacağına bağlıdır.

Yaratıcı muhasebe uygulamaları işletmelerin durumunu olduğundan daha iyi göstermeyi amaçlamaktadır. Bu iyileşme sağlandığında bazı durumlarda yalnızca işletmenin durumu değil bir sektörün görünümü de düzeltilir. Örneğin Türkiye’deki bazı bankalar temerrüde düşmüş, tahsil etme ihtimali azalmış kredi alacaklarını, varlık yönetim şirketlerine satmaktadırlar. Uygulanan bu yöntemle bankanın kredi alacakları içerisindeki batık kredi olarak tabir edilen alacakların oranı azaltılmakta, bankanın aktif kalitesi artırılmaktadır. Ayrıca bu krediler için kaydedilen beklenen kredi zararları da ortadan kaldırılmakta, böylece dönem karında da artış sağlanmaktadır. Bu işlem sektör genelinde uygulandığında ise Türk bankacılık sisteminin genel görünümünde iyileşme sağlanmaktadır.

Görüldüğü üzere manipülasyon uygulamalarının bir kısmı işletmenin finansal durum tablosunu esas almaktayken, bir kısmı gelir tablosuna odaklanmaktadır. Bilanço üzerinde yapılan uygulamaların ise bir kısmı yalnızca borç ödeme gücünü iyileştirmeye yönelikken, bir kısmı bilanço düzeltmenin yanı sıra gelir tablosunu da etkilemektedir. Bununla birlikte yukarıda ifade edildiği gibi yaratıcı muhasebe uygulamaları ile hileli finansal raporlama arasında çok ince bir çizgi bulunmaktadır. Uygulamaların bir kısmı yasal sınırlar içerisinde iken bir kısmı mevzuatı ihlal etmektedir.

7. SONUÇ

Finansal bilgi manipülasyonu ile ilgili yerli ve yabancı literatür incelendiğinde konu ile ilgili bir çok kavramın bulunduğu ve bu kavramların zaman zaman birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir. Çalışmada finansal bilgi manipülasyonu kapsamında mevcut literatür incelenmiş, uygulanan temel yöntemler belirlenmiş ve uygun şekilde sınıflandırılmıştır.

Finansal tablolar aracılığıyla sunulan bilgilerden yararlanacak kişileri bilinçli olarak yönlendirmeyi amaçlayan finansal bilgi manipülasyonu temel olarak yaratıcı muhasebe uygulamaları ve hileli finansal raporlama yoluyla gerçekleştirilmektedir. İlgili literatür incelendiğinde yaratıcı muhasebe uygulamalarının mevzuatın sağladığı esnekliklerden yararlanılarak, yasal düzenlemeler çerçevesinde gerçekleştirildiği, hileli finansal raporlamanın ise yasal düzenlemelerin çiğnenmesi suretiyle gerçekleştirildiği görülmektedir. Yaratıcı muhasebe uygulamalarının da kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi, büyük temizlik muhasebesi ve agresif muhasebe yöntemleriyle gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Yaratıcı muhasebe uygulamaları ve hileli finansal raporlama benzer amaçlar taşınmakta ve aynı derecede yıkıcı etkilere sebep olmaktadır.

Uygulamaya yönelik teorik kanıtlar değerlendirildiğinde ise manipülasyon uygulamalarının bir kısmı işletmenin finansal durum tablosunu esas almaktayken, bir kısmının gelir tablosuna odaklandığı görülmektedir. Finansal durum tablosu üzerinde yapılan uygulamaların bir kısmı yalnızca borç ödeme gücünü iyileştirmeye yönelikken, bir kısmı bilanço düzeltmenin yanı sıra gelir tablosunu da etkilemektedir. Bununla birlikte yukarıda ifade edildiği gibi yaratıcı muhasebe uygulamaları ile hileli finansal raporlama arasında çok ince bir çizgi bulunmaktadır. Uygulamaların bir kısmı yasal sınırlar içerisinde iken bir kısmı mevzuatı ihlal etmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yazar Katkısı: Turgay Yavuzarslan (%100)

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors declare that there is no conflict of interest.

Funding: The authors received no financial support for the research, authorship and/or publication of this article.

Author Contributions: Turgay Yavuzarslan (100%)

KAYNAKÇA

- Aslanoğlu, S., Cengiz, S., Dinç, Y., ve Dilsiz, M. (2016). Yaratıcı muhasebe uygulamalarının bağımsız denetim kalitesi üzerine etkisi: BİST’de bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (69) , 1-24.
- Ata, H.,A. ve Seyrek, İ.,H. (2009). The use of data mining techniques in detecting fraudulent financial statements: an application on manufacturing firms. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi dergisi*, 14 (2), 157-170.
- Beasley, M.S., Carcello, J.V., Hermanson, D.R. ve Neal, T.L. (2010). Fraudulent financial reporting, committee of sponsoring organizations of the treadway commission, Jersey City.
- Beasley, M.S., Carcello, J.V., Hermanson, D.R. ve Neal, T.L. (2010). Fraudulent financial reporting: 1998-2007, an analysis of U.S. public companies. The Committee of Sponsoring Organizations of The Treadway Commission. <https://www.coso.org/Documents/COSO-Fraud-Study-2010-001.pdf>
- Bezirci, M., ve Karahan, N. (2015). Muhasebe kayıt sürecindeki manipülasyonların neden ve sonuç ilişkisinin değerlendirilmesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15 (29) , 216-240.
- Bhasin, M. (2016). Survey of creative accounting practices: an empirical study. *Wulfenia*, 23, 143-162.
- Brauweiler, H.C., Yerimpasheva, A., ve Balgabayeva, Z. (2019). Avoiding creative accounting: corporate governance and leadership skills. *Zeszyty teoretyczne rachunkowości” stowarzyszenie księgowych tom, 104* (160), 9–19.
- Cernusca L., David D., Nicolaescu C., ve Gomoi B.C. (2016), empirical study on the creative accounting phenomenon. *Studia universitatis. Vasile goldisl arad. Economics series*, 26(2), 63-87
- Ciocan, C. C. (2017). Motivations in choosing creative accounting techniques: a managerial perspective. *“Ovidius” University Annals, Economic Sciences Series*, 17(2), 525-530.
- Ciocan, C. C. (2017). True and fair view: incentive or inhibitor for creative accounting? *“Ovidius” University Annals, Economic Sciences Series*, 17(1), 451-455
- Cugova, A. VE Cug, J. (2019). Motivation for the use of creative accounting techniques in the conditions of the globalized business environment. *Shs Web Of Conferences 74, 01004 Globalization And Its Socio-Economic Consequences 2019*, 1-8
- Çıtak, N . (2019). Yaratıcı muhasebe mi? Aldatıcı muhasebe mi?. *TIDE Academia Research* , 1(1) , 55-76 .
- Demir, M , Kısakürek, M , ve Arslan, Ö . (2019). İç denetim sisteminin hileli finansal raporlamayı önlemedeki rolüne yönelik bağımsız denetçiler üzerinde bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (82) , 111-134.

-
- Dereköy, F . (2020). Muhasebe manipülasyonları: Toshiba vakası. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (85) , 91-110.
- Dorminey, J., Fleming, S., Kranacher, M. ve Riley, R. (2010). Beyond the fraud triangle. *The CPA Journal*, 80 (7), 17-23.
- Dreghiciu A.E. ve Putan, A. (2016). Specific procedures and techniques of the creative accounting concerning tangible assets reevaluation. *Ovidius University Of Constantza, Faculty Of Economic Sciences*, 1(1), 509-514.
- Elitaş, B . (2013). Muhasebe manipülasyonu ve muhasebe bilgi kalitesine etkisi. *Muhasebe ve finansman dergisi*, (58) , 41-54.
- Genç, M . (2018). SPK'dan bağımsız denetim yetkisi almış denetim şirketlerindeki denetçiler açısından yaratıcı muhasebe uygulamalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi* , (17. UIK Special Issue) , 347-368.
- Ginta, A.I. (2019). Creative accounting in the economic-financial system – conventions for the avoidance of double taxation. *Annals Of The „Constantin Brâncuși” University Of Târgu Jiu, Economy Series*, 1/2019, 112-118
- Ginta, A.I. ve Tirau A.I. (2018). Analysis of creative accounting – faithful image relationship and creative accounting. Fraud relationship. *“Ovidius” University Annals, Economic Sciences Series*, 18 (2), 599-604.
- Hajek, P. ve Henriques, R. (2017). Mining corporate annual reports for intelligent detection of financial statement fraud –a comparative study of machine learning method. *Knowledge-Based Systems*, 128, 139–152
- Healy, P.M. ve Wahlen J. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons* 13(4), 365-383.
- Hodges, R. (2018). How might harmonization influence the future prevalence of public sector creative accounting? *Tékhné , Special Issue 2018*, 3-14
- Jones, J.J. (1991), Earnings management during import relief investigations. *Journal of Accounting Research*, 29(2), 193–227.
- Jones, M.J., 2011. *Creative accounting, fraud and international accounting scandals*, John Wiley & Sons.
- Kargın, M., Aktaş, R. ve Arıcı, N. (2016). Kurumsal yönetimin finansal raporlama kalitesindeki rolü: Borsa İstanbul üzerine karşılaştırmalı bir uygulama. *Yönetim Ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 22 (2) , 501-519 .
- Kassem, R. ve Higson, A. (2012), The new fraud triangle model. *Journal of Emerging Trends in Economics and Management Sciences*, 3 (3), 191-195
- Kızıllı, C , Akman, V , Çelik, İ. ve Şener, S. (2016). Yaratıcı muhasebe yöntemleri ve finansal bilgilerin manipülasyonu: profesyonel muhasebe meslek mensupları üzerinde örnek bir uygulama. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1).
- Kim Y.J., Baik, B. ve Cho, S. (2016). Detecting financial misstatements with fraud intention using multi-class cost-sensitive learning. *Expert Systems With Applications* 62, 32–43
- Kurt, G., Kahyaoglu, S.B. ve Yazıcı, N. (2019). *Kurumsal sürdürülebilirlik sektörel iyi uygulama örneği-Bisse*, Ankara:Gazi
- Mutuc, B.E., Lee, J.S. ve Tsai, F. (2019). Doing good with creative accounting? Linking corporate social responsibility to earnings management in market economy, *country and business sector contexts. Sustainability* 2019 (11), 4568 1-20

-
- Özcan, A . (2019). Analyzing the impact of forensic accounting on the detection of financial information manipulation. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2) , 1744-1760
- Öztürk, S, ve Yılmaz, C . (2019). Finansal sıkıntının muhasebe manipülasyonu ile ilişkisi: bist gelişen işletmeler piyasası'nda bir uygulama. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* , (41) , 241-253 .
- Reischmann, M. (2015). *Creative accounting and electoral motives: evidence from oecd countries*. Ifo Working Paper No. 201
- Remenarić, B., Kenfelja, I. ve Mijoč, I. (2018). Creative accounting – motives, techniques and possibilities of prevention. *Ekonomski Vjesnik / Econviews*, 31(1), 193-199.
- Roden, M.D., Cox, R.S. ve Kim, Y.J. (2016). The fraud triangle as a predictor of corporate fraud. *Academy Of Accounting And Financial Studies Journal*, 20(1), 80-92.
- Selimoğlu, S , Altunel, M . (2019). Finansal tablo hileleri ve hile denetimi konusunda Türkiye’de hazırlanmış yüksek lisans/ doktora tezleri kapsamında akademik literatür taraması: 2008-2018. *Muhasebe ve finansman Dergisi*, 127-140
- Stolowy, H. ve Breton G. (2004). Accounts manipulation: a literature review and proposed conceptual framework, *review of accounting & finance*, 3 (1), 5-92.
- Tekin, A , ve Kabadayı, N . (2014). Kazanç yönetimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14 (1-2) , 127-159
- TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardı
- TMS 17 Kiralama İşlemleri Standardı
- Uzunoğlu, H. ve Karacaer, S. (2019). Finansal Bilgi Manipülasyonu: BİST sınai endeksi üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 37 (3) , 547-564 .
- Wolfe, D.T. ve Hermanson, D.R. (2004). The fraud diamond: considering the four elements of fraud. *CPA Journal*, 74 (12), 38-42.

SUMMARY

Introduction

Information about the financial position and performance of enterprises is provided to information users who benefit from the business or are likely to benefit from the business through periodically prepared financial statements. The beneficiaries of the financial statements can be existing investors, managers, lenders, as well as potential investors or lenders who are not yet related to the business. Accounting standards and principles and tax legislation are taken into account to ensure the reliability and intelligibility of the information to be presented through the financial statements. However, there are a number of gaps in the relevant legislation and methods that can be preferred. In the process of producing financial information, these gaps can be exploited to provide unfair advantages. In addition, there is a possibility that the relevant principles and rules may be violated in the preparation of financial statements. Violation of the rules can be done consciously by businesses for the purpose of generating interests. These violations can also be made unwittingly due to inattention or lack of information. At this point, the possibility arises that information about businesses is hidden, distorted, and information users are consciously directed for the purpose of providing interests, through violation of existing legislation or through the use of gaps.

The study examined the relevant literature and aimed to classify and describe the methods of financial manipulation. It is intended to contribute to the relevant literature through the classification of concepts related to financial manipulation methods, which are often used interchangeably, through theoretical evidence. The study first focused on the concept of financial information manipulation, its causes and possible consequences. Financial statement manipulations are covered under two main headings: creative accounting practices and fraudulent financial reporting. After examining the differences between the two methods, theoretical examples of techniques related to financial manipulation are given.

Method

Qualitative analysis method was used in the study. The literature on financial information manipulation methods has been examined and data on various manipulation methods has been reached. The data achieved was classified in accordance with the purpose of the study and it was aimed to create a basic framework for methods of financial manipulation.

Conclusions

When the literature on financial statement manipulation is examined, it is seen that there are many concepts related to the subject and that these concepts are often used interchangeably. In the study, the existing literature on financial statement manipulation was examined, the basic methods used were determined and classified.

Financial statement manipulation aims to consciously direct people who will benefit from the information presented through financial statements. It is mainly carried out through creative accounting practices and fraudulent financial reporting. When the relevant literature is examined, it is seen that creative accounting practices are realized within the framework of legal regulations by taking advantage of the flexibility provided by the legislation, while fraudulent financial reporting is realized by violating the legal regulations. Creative accounting practices have also been found to be carried out with earning management, income smoothing, big bath accounting and aggressive accounting methods. Creative accounting practices and fraudulent financial reporting carry similar purposes and have equally devastating effects.

Considering the theoretical evidence for the application, it is seen that some of the manipulation practices are based on the balance sheet of the enterprise, while some of them are focused on the income statement. Some of the applications made on the Financial Position Statement are aimed only at improving solvency, while some of them affect the income statement as well as correcting the balance sheet. However, as mentioned above, there is a very thin line between creative accounting practices and fraudulent financial reporting. Some of the practices comply with the legislation, while some violate the legislation.